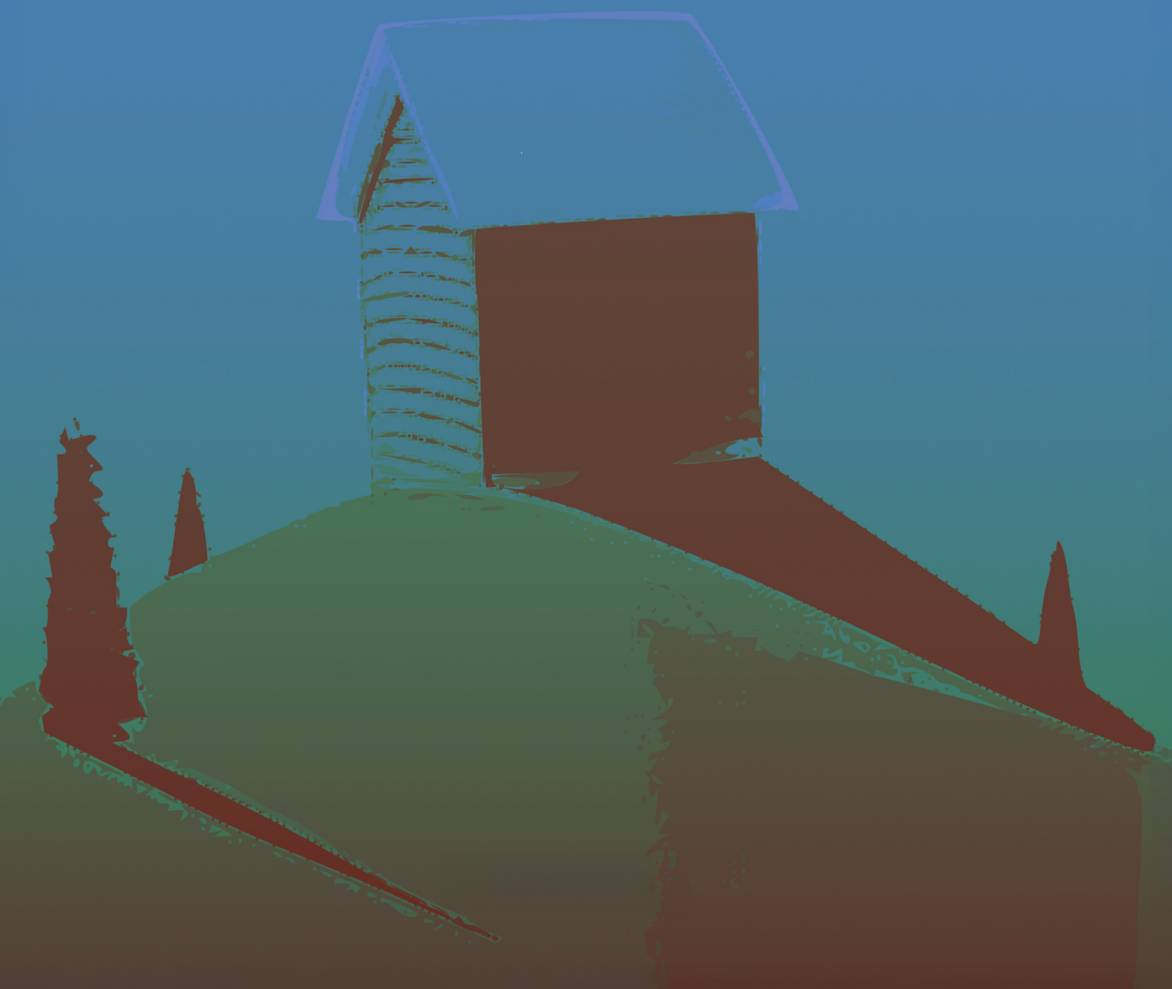

Aili Pollari

Halkopino

AILI POLLARI

HALKOPINO

© 2025 Aili Pollari

Kannen suunnittelu: Juuso Meriläinen

Muut tekijät: A-P Mäkelä

Kustantaja: BoD · Books on Demand, Mannerheimintie 12 B, 00100 Helsinki, bod@bod.fi

Kirjapaino: Libri Plureos GmbH, Friedensallee 273, 22763 Hampuri, Saksa

ISBN: 978-952-80-5385-9

LUKIJALLE

Tarjoan tässä Sinulle pienen lukupaketin. Tarinat ovat todellisten tapahtumien pohjalta kirjoitettuja. Eri vuosikymmenten aikana eri ihmisten kokemuksia.

Ne on kerrottu minulle edelleen kerrottavaksi.

Olen valinnut tarinoiden tekstiin minä-muodon tunnelman luomiseksi.

Ne eivät siis ole minulle tapahtuneita asioita. Kertojan vapaata mielikuvitusta olen käyttänyt saadakseni tapahtumat elämään.

Hyviä lukuhetkiä Sinulle lukijani.

Aili Pollari

SYLLISYYDEN TAAKKA

Lempi-Maria oli syntynyt kolmekymmentä luvulla Kainuulaiseen pikkukylään. Sekatyömies – poronhoitaja isän talouden vanhimpana lapsena. Äiti oli kotona ja pääosin huolehti pienistä viljelyksistä ja karjasta. Isä oli paljon poissa poronhoitotöissä tai savotoilla ja tukinuitossa. Perhe kasvoi tasaista vauhtia, kolme lasta viidessä vuodessa.

Lempi-Maria joutui pienestä alkaen tekemään töitä. Hoitamaan pienempiään ja auttamaan kaikessa mahdollisessa kotitöissä. Hän pääsi kiertokouluun muutamaksi viikoksi, oppi lukemaan, kirjoittamaan ja laskemaan välttävästi. Lisää sai harjoitella kotona ja käydä kuultavana kinkereillä. Siellä pappi ja lukkari kuulustelivat ihmisten lukutaitoa.

Raha oli perheessä tiukalla, niinpä Lempi-Maria lähetettiin pappilaan piiiaksi heti kun hän täytti kaksitoista. Kahdeksanvuotias sisar sai huolehdittavakseen hänen kotityönsä. Pappilan emännöitsijä katsoi pitkään pienikokoista mustatukkaista tyttöä ja pudisteli päätään. Arveli ettei työstä olisi apua. Joutui muuttamaan mielipiteensä, tyttö oli nopea oppimaan ja ketterä. Kohta hän oli keittiössä korvaamaton apu.

Pian ruustinna kiinnittikin huomionsa häneen ja halusi tytön omaksi sisäpiiakseen. Auttamaan lastenhoidossa ja ruustinnan henkilökohtaisten avun tarpeiden ja asioiden toimittamisessa. Siinä sivussa Lempi-Maria sai oppia herrasväen käytöstapoja, pöytien kattamista, pukeutumiseen liittyviä niksejä sekä kirjakieltä. Kohta hän osasi käyttäytyä kuin hieno nainen konsanaan.

Emännöitsijäolisi halunnut pitää tytön
keittiössä ja ehdottikin emännälleen.

- Ottakaa tuo Leena hän on kaunis ja vaalea tukkainen sopii paremmin herrasväen joukkoon. Lempi on niin ruma ja mustatukkainen, mitä lie porolappalaisen sukua. Väärät sääretkin sillä on.

Ruustinna piti päänsä kyllä hän huomasi että keittiössä olisi haluttu pitää työteliäämpi tyttö. Toinen viipyli peilin edessä itseään ihailemassa kun toinen teki töitä ahkerasti.

Viisitoista vuotiaana Lempi-Maria rakastui pappilan kesävieraana olevaan ylioppilaspoikaan Reijoon. Tämä oli rovastin veljenpoika, jonka koulutuksesta rovasti huolehti. Rovastilla oli vain tyttölapsia ja veljenpojasta pitäisi tulla suvun pappisperinteen jatkaja. Poika oli hyvin kyllästynyt täällä maalaispappilassa, kaipasi kaupungin houkutuksia ja huveja. Kun hän huomasi Lempin palvovat katseet hän päätti käyttää hyväkseen tytön ihastusta. Reijo sopi tytön kanssa tapaamisen syrjäiseen paikkaan ja vietteli hänet. Suhde jatkui loppukesän, tapailtiin salaa.

Lempi-Maria oli ollut hurmion huipulla pari kuukautta. Hän ruma vääräsääri räpäle oli saanut nauttia rakkautta ensi kerran elämässään. Hän oli kyllä tiennyt sen loppuvan syksyn tullen. Olihan hän kuullut puheista että Reijo lähtee pappiseminaariin. Hän ei vain ollut halunnut ajatella sitä ollenkaan. Nyt hänet oli hylätty hyvästiä sanomatta ja pian hän huomasi olevansa raskaana. Sille täytyi tehdä jotakin, lapsi ei saisi syntyä.

Reijo oli jyrkästi kieltänyt kertomasta kenellekään heidän salatuista retkistään. Nyt hänen kyllä oli pakko kertoa jollekin hän tarvitsi apua. Mitä hänen pitäisi tehdä. Kylän perimmäisellä reunalla kaukana muista taloista asui noita. Kukaan ei tainnut tietää hänen nimeään, mutta kaikki tarvitsivat hänen apuaan silloin tällöin. Sinne hän menisi kysymään mitä pitäisi tehdä. Sopiva vaiva vain piti keksiä syyksi noidan luona käyntiin. Hammassärky oli hyvin yleinen vaiva. Lempillä oli valkoiset ehjät hampaat mutta nyt hän alkoi voihkimaan ajoittain että takahammas vihoittelee. Muutaman päivän kuluttua häntä jo joukolla toimitettiin menemään noidan hoitoon. Vastustettuaan muodon vuoksi muka pelkäävänsä hän lähti metsämökille käymään. Onneksi hänen ei tarvinnut pyydellä keneltäkään rahaa, hän oli visusti säästänyt kaikki ansionsa. Ostanut vain aivan välttämätöntä.

Asia hoitui noidan yrteillä ja rahatkaan eivät paljon vähenneet. Hänelle jäi vain niin paha syllisyyden ja saastaisuuden tunne että pappilasta lähteminen oli ainoa keino päästä siitä muistosta eroon. Kun Lempi-Maria sanoi itsensä irti sanoen haluavansa nähdä muutakin suomea kotikylän

lisäksi, ruustinna antoi periksi ensin esteltyään. Äitikin tyytyi selitykseen vaikka ei olisikaan halunnut vielä päästää esikoistaan maailmalle

Tyttö oli päätöksensä tehnyt. Kylältä meni hevoskyytejä Ouluun aina oli joku menossa myymään nahkoja tai muuta kaupungissa kaupaksi käyvää. Hän sai kyydin ja Oulusta junalla Seinäjoelle. Hänellä oli vahva usko että työtä löytyisi pian, säästöillään hän pärjäisi siihen asti. Elämän seikkailu oli alkanut eikä kukaan tiennyt mitä huominen toisi tullessaan Juna puksutti tasaista vauhtia Lempi nuokkui puoliunessa ja yritti olla huoletonna kaikesta.

Seinäjoella hän majoittui matkakotiin, teki tuttavuutta emännän kanssa ja kyseli tältä mahdollisia työpaikkoja. Emäntä tiesikin koko lähitienoon asiat. Kaupungissakin olisi ollut muutamia piianpaikkoja mutta Lempi halusi maaseudelle. Emäntäkin suositteli sitä sanoi kaupungin paikkojen olevan sellaisia että piit vaihtuivat usein. -Jotain mätää niissä on arveli emäntä.

Alavudella hän oli kuullut olevan yksinäisen isännän joka tarvitsi taloudenhoitajan. Oli kuulemma äitinsä kuoleman jälkeen asustanut yksin ja talo mennyt retuperälle.

-Se voisi sopia sinulle, ehdotti emäntä.

-Voihan tuota käydä katsomassa, Lempi-Maria tuumasi.

Niin hankittiin kyytimies, joka suuntaan oli aina hevosmiehiä menossa, Lempi lähti matkaan.

Ihmisiltä kysellen Kulta-Matin talo löytyikin. Harmaa pieni hirsitalo kylänlaidalla. Piha oli ankean näköinen, romua täynnä, horsmankukkaa ja pitkää heinää. Kapea tallattu polku tieltä mökin portaille. Rohkeasti vaan usutti Lempi itseään nousi portaat astui eteiseen ja koputti tuvan ovelle. Sisältä kuului matala murahdus, ovi auki ja Lempi-Maria astui sisälle tupaan.

Toivottaessaan hyvää päivää hän katseli ympärilleen. Maantielle antavan ikkunan edessä oli pitkä pöytä. Hiukan harmaantunut mustatukkainen mies istui pöydän takana rassaten likaisilla käsillään pöydällä olevaa öljyn peittämää mustaa mötikkää. Tuvan nurkassa oli muurattu leivinuuni ja sen kyljessä hella. Tuvassa oli lämmin hellassa oli ollut aamusella valkea. Mies pöydän takaa katsoi häntä kysyvästi.

- Mikä tuo on, tyttö kysyi ja osoitti sormellaan pöydällä olevaa mötikkää

- Ai, tämäkö, naurahti mies, tämä lempo on moottoripyörän moottori, mokomaan tuli vika pitäisi saada korjattua. Mitä asiaa tytöllä on, jatkoi mies.

-Kuulin että teillä on piian paikka vapaana, tulin sitä kysymään, vastasi tyttö ja jatkoi, minun nimeni on Lempi-Maria, tulin eilen Oulusta Seinäjoelle, kuulin matkakodissa.

-Vai Lempi-Maria, kaksi kaunista nimeä tytöllä, totisesti. Vai neuvoi se matkakodin Helli sinut minulle piiaksi pyrkimään. Jo vainen piialle olisi hyvinkin töitä, kuten näet. No sanoppa Lempi mitä tekisit ensimmäiseksi jos sanoisin että saat paikan.

- Ensin keittäisin kahvit, suuta kuivaa, sitten heittäisin tuon moottorin pihalle, sille täytyy löytyä paremmin sopiva korjauspaikka, minun keittiössäni mötikät ovat liikaa.

- Ohhoh, onpas tytöllä kanttia, alkaa komennella heti ja moittia mahdollista isäntäänsä. No, keitappä ne kahvit niin minä vien tämän mötikän pois emännän silmiä häiritsemästä.

Lempi riisui takkinsa, ripusti sen ovensuunaulaan, kääri hihansa, otti kahvipannun kurkisti hellanuuniin. Huuhteli pannun otti ämpäristä vettä ja alkoi etsiä kahvipapuja ja myllyä. Kun hän oli jauhanut kahvin ja pannu oli nostettu hellankulmalle laskeutumaan. Oli pöydän vuoro, hellalla oli vesikattila, lämmintä vettä vatiin mäntysuopa ja harja. Pöytä oli pian harjattu puhtaaksi huuhdottu moneen kertaan kuumalla vedellä, likaämpäri oli täynnä.

Kaapista löytyi kahvikuppeja ja mukeja, hän pesi kaiken varalta kaksi mukia. Kurkisteli kaikkiin kaappeihin löysi pöytään nisuleetan ja .näkkileipää.Otti likavesi ämpärin ja meni pihalle. Isäntää ei näkynyt missään Lempi kävi viemässä likaveden navetan taakse ja huuteli kulkiessaan isäntää. Mies ilmestyi saunalta, oli siellä käynyt pesemässä kätensä ja laittanut saunan lämpiämään. Mentiin pirttiin kahville, eteisen komerosta mies otti maitokannun mukaan.

Jostain isäntä taikoi vielä voi nökkösen ja savustettua poron potkaa josta vuoli lastusia kahvipöytään. Syötiin näkkileipää poronlihan kanssa

ryypättiin päälle kahvia, pullaleetaakin leikattiin, paksuja siivuja. Kun toinen mukillinen kahvia oli juotu, isäntä röyhtäisi ja sanoi.

- Sinä taidatkin olla ronskin sorttine likka ja sanas mittanen. Pöytä on puhdas ja kahvi hyvää mitäs tahtosit palakkaa jos sanosin että saat paikan. Lempi pyysi kolminkertaisena sen summan mitä ruustinna oli maksanut, täällä oli työtä enemmän ja vastuuta.

Kulta-Matti näytti miettiväiseltä, - Osaatko sinä lypsää, ja ootko tehenny peltotöitä.

- Kaikkia töitä navetassa ja ulukona lapsesta asti. Montako lehemää teillä on, halusi tyttö tietää.

- Katsos kun minulla on talvella savottatöitä toisella paikkakunnalla. Täällä täytyy olla emäntä joka osaa tehdä kaikki työt. Keväällä ja syksyllä minä menen kuukaudeksi Lappiin huuhtomaan kulta, siitä tuo lisänimikin on alkunsa saanut. Lehmiä on vain kaksi, lampaita ja vasikka. Äidin aikana oli myös kanoja, niitä voi hommata jos haluaa. Otatko homman?

- Otan tietenkin, työtähän minä tulín hakemaan ja työtä aion tehdä, tehdään vain sopimus.

Niin Lempi-Mariasta tuli taloudenhoitaja Kulta-Matin talouteen. Kylällä puhuttiin että Matti on ottanut lappalais huoran kottiisa. Kun tieto osui Matin korviin niin hän kävi kutsumassa juoruakat kahville. Käski Lempin pistää pöydän koreaksi ja keittää makoisat kahvit seisemänsortin nisuineen ja voileipineen. Lempi pyysi viikon aikaa leipomisiin ja siivouksiin, ja teki niinkuin isäntä oli pyytänyt.

Kaikki oli järjestyksessä kun vieraita alkoi saapua. Isännät olivat ängenneet mukaan tarkastuskäynnille. Heti pihassa näki talon järjestyksen kohentuneen. Rojut oli kadonneet, heinä leikattu lyhyeksi. Perunamaa käännetty kevättä varten ja isompi alue kuin ennen, Lempi aikoi laittaa myös kasvimaan keväällä ja pihalle kukkapenkkejä. Eteisessä kukki pelargonია ikkunalla, pirtissä puhtaat verhot ja pari mattoa lattialla. Pöytä täynnä herkkuja.

Kaikesta näki että tämä oudon näköinen hento tyttönen oli tolokku työihminen, niin tuumasi kylän pahin juoruakka. Alkukankeuden jälkeen juttu luisti liukkaasti. Lempi-Maria kuulusteltiin juurtajaksain syntymästä

tähän päivään. Kaiken muun hän kertoi jätti pois vain ne tapahtumat jotka olivat hänet tänne tuoneet. Kun vieraat lähtivät vatsat täynnä ja uteliaisuus tyydytettynä, huokasi talonväki helpotuksesta. Pahat puheet loppuivat.

Juorujen takia Lempin mainetta varjellakseen Matti kuitenkin alkoi ajatella avioliittoa. Kyllä hän naistakin kaipasi mutta eihän rakastunut ollut. Itsekkyyttä suunnitelmassa oli lähinnä se, että noin luotettava ja riuska työhminen olisi hyvä saada varmistettua pysyväksi. Hän otti asian puheeksi tytön kanssa, ja sanoi vaikuttimensa rehellisesti. Lempi-Maria kuunteli hiljaa ja pyysi miettimisaikaa. Aamulla hän antoi suostumuksensa avioliittoon.

Lempi oli nukkunut ullakkokamarissa pikkuisessa kolme kertaa kolme metriä kopperossa. Siellä oli kamina mutta talvella olisi varmasti tullut aikoja että aamuyöllä kylmä yllättäisi. Kun he Matin kanssa olivat käyneet pappilassa hakemassa kuulutukset, muutti Lempi nukkumaan kamariin. Läheisempi yhteiselämä alkoi kuin luonnostaan. Talo oli siivottu perusteellisesti. Kaikki liinavaatteetkin pesty ja komerot puhdistettu. Häät oli helppo järjestää.

Heidät vihittiin kirkossa ja kyläläisille tarjottiin lihakeittoa ja kakkukahvit. Lempillä oli vaatimaton nilkkapituinen vaaleanvihreä mekko ja Matin antamat helmet kaulassa. Matilla tumma puku. Elämä jatkui entisellään. Keväällä Lempi-Maria jäi ensikerran yksin kun Matti lähti kuukaudeksi Lapin kultamaille. Työtä tehden aika kului nopeasti.

Kulta-Matti oli kolmivitonen kiltti mies. Hän auttoi pyytämättä kaikissa kotitöissä, eikä pannut vastaan. Häneltä ei kukaan kuullut pahaa sanaa. Huumorintajuakin hänestä löytyi. Ennen Lappiin lähtöään Matti oli varmistanut että Lempi ei joutuisi talon töiden kanssa liian tiukoille. Lypsettäviä oli vain yksi, toinen lehmä vasikoisi noin kuukauden kuluttua ja oli siis ummessa. Lampaat olivat jo laitumella eikä niistä ollut huolta kun vei säännöllisesti juomavettä. Vasikka oli teurastettu syksyllä, Kanat eivät tarvinneet hoitoa.

Lempi-Maria hoiti kasvimaataan, ja teki käsitöitä aikansa kuluksi. Hän oli raskaana joten vauvannuttuja ja potkuhousuja tarvittiin talveksi. Niissä riitti puuhaa yksin ollessa, hän ei ollut kovin hyvä käsitöissä. Sai kuitenkin sisulla aikaiseksi jotakin. Häntä vaivasi huoli vauvan terveydestä. Kostaisiko Jumala

Tosipohjaisia tarinoita eri vuosikymmenten
Suomesta ja suomalaisuuden ytimestä.

9

789528 053859